La transformació pacífica i efectiva de les persones i llurs societats amb l'objectiu de millora personal i en la convivència. *Sobre el "servei"*

ROSA M. BOIXAREU
Síndica de Greuges de la Universitat Ramon Llull

RESUM: El servei està desacreditat. Hi ha certa prevenció a utilitzar el terme. Sovint s'entén com una acció de dependència humiliant, indigna de la persona lliure. Però l'article apunta a una altra mirada sobre el servei. Una mirada, i una realitat, tan genuïna com l'altra. No és cap novetat el crèdit i els beneficis que té l'actitud de servei vers els altres i com, aquesta actitud, sorgeix tant de la lliure decisió personal com de les mancances i necessitats particulars i col·lectives com de l'actitud que hom espera, demana i hauria de caracteritzar el servei públic. Si més no.
L'article és un apunt. Enceta una reflexió amb la qual vol recordar que el terme té un altre sentit tan genuí com el que vulgarment se li atribueix. I, entre línies, es planteja la pregunta: què determina el servei?
PARAULES CLAU: servei, servir, procés, antropologia, espiritualitat.

The Peaceful and Effective Transformation of People and Their Societies with the Objective of Personal Improvement and Life Together. On "Service"

ABSTRACT: Service is discredited. The use of the term is even avoided. It is often understood as an action of humiliating dependence, improper of a free person. But this article points at another vision about service. A vision, and a reality, as genuine as the other. The credit and benefits of the attitude of service towards others are not a novelty, as well as how this attitude springs both from the free personal decision, the individual and group shortages and needs and from the attitude that we expect from, require and should characterize public service. At least it should.
This article is a few notes. It begins a reflection that is aimed at reminding us that the term has another meaning, as genuine as the one that it has commonly been given. And, between the lines, we pose the question: what determines service?
KEYWORDS: Service, serving, process, anthropology, spirituality.

El terme "servir" ve del llatí *serviré* referint-se a l'acció que fa el *servus* (l'esclau): estar a disposició de. Així doncs, "servir", originàriament, es refereix a una activitat en benefici d'*altri* amb connotacions reals de submissió i limitació estricta de la pròpia llibertat: es tracta del domini d'una part sobre una altra amb interessos de poder dominant-impositiu que el posa, a vegades, fins i tot al nivell dels animals. Res a veure amb el sentit de *servei* d'aquest article. L'esclau és qui feia un servei obligadament desinteressat[1] en benefici d'aquella persona a la qual pertanyia com a possessió. N'era la seva propietat[2]. A grans trets, i a partir del dit, tenim que el servei, i la persona que duia a terme tal activitat, era considerada com una acció reservada a una classe social marginada per la mateixa societat a la qual adreçava la seva activitat, el seu servei. Avui, en segons quins registres, també. Avui, vivim immersos en una problemàtica social i ecològica de grans proporcions per a la qual el sentit de servir[3] pot ser una eina, un recurs, eficaç.

El cristianisme, en la seva essència, no fa distincions: tota persona és igual davant de Déu i, consegüentment, davant els altres, en sentit de present actiu, amb els mateixos drets i deures, despertant la consciència personal davant la injustícia; tal igualtat gaudeix d'un component pràctic en persones i institucions però, també, gaudeix d'un component teòric: ambdós, necessiten del suport de la societat civil, política i jurídica, per a poder dur-se a terme. El pensament modern, a partir dels segles XVII-XVIII, defensa la llibertat i la igualtat de totes les persones com a dret a preservar i defensar fins i tot amb la força de la llei local i internacional[4]. Però tal llibertat-igualtat és fràgil, fàcilment manipulable i tergiversable, sabent que les aptituds personals, la situació social, les relacions, l'educació, el marc polític... afavoreixen, o no, l'exercici de tals drets, l'oportunitat de gaudir-ne.

1 L'expressió, "obligadament desinteressat" és volgudament forçada, i volgudament contradictòria.

2 A la comunitat política de la Grècia antiga, ni els esclaus, ni les dones, ni els residents estrangers eren considerats com a ciutadans de la *polis*: no tenien dret a participar en la vida pública. L'esclavatge era considerat com a quelcom natural (vegeu la reflexió d'Aristòtil, *Política*, "Sobre l'esclavatge", llibre I, cap. II) qüestionat per algunes veus com, per exemple, els estoics: tot ésser humà és membre de la família humana. Per als grecs, respectar la llei de la *polis* era propi de l'home lliure i garantia de la protecció dels déus: així, no s'acceptava l'esclavatge de servir un rei, però en altres pobles de l'Orient servir un rei representava la salvació.

3 Per exemple, la renúncia de certs béns com a part d'allò que significa servir.

4 La *Declaració universal dels drets humans*, tot i no tenir força jurídica internacional, sí que té força moral.

El tan debatut estat del benestar cerca tal igualtat d'oportunitats i és l'Estat l'encarregat de distribuir equitativament la satisfacció de les necessitats de la població en l'àmbit de l'educació, la salut, el treball... com a "manera" de fer més real la igualtat entre les persones d'un mateix grup social prioritzant afavorir les persones i els col·lectius més desfavorits. Almenys, la lletra així ho diu.

Evolució bíblica del terme "servir"[5]

A l'Antic (Primer) Testament, la idea de servei l'expressa la paraula hebrea *ʿābad*, traduïda per la versió de la LXX per *latreúō* (treballar per a una recompensa, servei) i per *douleúō* (esclau). Però l'esclau té un lloc a la família i pot arribar a ser persona de confiança i hereva de béns (Gn 24,2)[6] tenint, a vegades, caràcter honorífic com, per exemple, el servei al rei o el servei cultual. Al llibre de l'Èxode (per exemple, Ex 4,23)[7] i Deuteronomi (Dt 10,12ss)[8], el servei a Jahvè es du a terme per mitjà del culte que es realitza a través de l'obediència generada per l'agraïment que suscita en la persona els fets salvífics que Jahvè ha dut a terme al llarg de la història: l'acció cultual formal, com a tal, és un servei que sorgeix des de l'interior de la persona motivat per tal reconeixement i gratitud vers l'acció de la divinitat.

5 "En la Bíblia, aquest terme indica genèricament algú que depèn d'un altre, i es pot referir a un esclau, a un jornaler, a un funcionari del rei, a un rei vassall d'un altre, etc. El títol «servent del Senyor» indica la dependència respecte de Déu, i s'aplica a tot el poble, als sacerdots, als profetes o al rei com a representant de Déu davant el poble. Alguns personatges més representatius reben en concret aquest títol: Abraham (Sl 105,6), Moisès (Sl 105,26), David (Sl 132,10), Isaïes (Is 20,3), Job (Jb 1,8), Maria (Lc 1,38). En la segona part d'Isaïes (Is 40-55), s'insisteix particularment en la figura del servent, que té una funció messiànica i que l'autor identifica, de vegades, amb Israel i, de vegades, amb un personatge individual. La figura del servent del Senyor apareix en quatre cants (Is 42,1-9; 49,1-6; 50,4-9; 52,13-53,12). La tradició cristiana ha llegit aquests textos a la llum del Crist i els ha referit a la seva vida. Jesús, en efecte, passa pel sofriment i la mort abans de ser glorificat per Déu (Mt 12,18; Ac 3,26; 8,30-35; 1Pe 2,21-25)", Associació Bíblica de Catalunya: http://www.bci.cat/vocabulari.php.

6 "Un dia, va dir al servent més antic de casa seva, l'administrador de tots els seus béns...".

7 "Quan tornis a Egipte, recorda tots els prodigis que t'he concedit de realitzar i repeteix-los davant el faraó. Jo li enduriré el cor, i ell no deixarà sortir el poble. 22 Digues-li: "Això diu el Senyor: Israel és el meu fill primogènit. Jo t'he manat que deixessis venir el meu fill a adorar-me i no ho has permès; ara, doncs, jo mataré el teu primogènit."

8 12 "I ara, poble d'Israel, què espera de tu el Senyor, el teu Déu? Que el reverenciïs i segueixis els seus camins, que l'estimis i l'adoris amb tot el cor i amb tota l'ànima, 13 que observis els seus manaments i els seus decrets que avui et dono per al teu bé...".

El compliment de la normativització cúltica té sentit, és genuïna, si és fruit de l'actitud assenyalada. La relació de la persona i la comunitat amb Jahvè és de servei cultual: un reconeixement interior que es visualitza amb l'actitud i el fer. Tal servei, necessàriament, s'estén vers els altres, el terme *diakonéō* ho expressa així: en sentit profà, un servei de dependència; en sentit religiós, una activitat que sorgeix de la condició lliure de la persona. Però és en els coneguts "Càntics del Servent" (Is 42,1-9; 49,1-6; 50,4-9; 52-13-53,12) on es desenvolupa la mística del servei que no queda reclosa en el passat històric, sinó que s'actualitza en cada moment[9].

Al Nou Testament, el terme *diakonéō* (servir) és, fonamentalment, paulí però no exclusiu. Per exemple, el seguiment expressat a Jn 12,25.26[10] escapa al seu camp semàntic estricte i, progressivament, va adquirint una significació de lliurament voluntari als altres com a resposta al que demana el seguiment a Jesús, per dir-ho molt breument. Ja es veu que la presència del servei i la seva acció en l'àmbit bíblic s'allunya substancialment del seu origen i significat profà perquè l'empremta teològica descobreix en la realitat una dimensió que la qualifica més enllà d'ella mateixa. És precisament l'exercici lliure de la voluntat el que porta la persona a optar per la cura dels altres, i del seu entorn, no com a recerca d'una recompensa, sinó com a expressió d'una decisió que neix de reconèixer en l'alteritat una dignitat com la pròpia i com una expressió de *quelcom* que supera, transcendeix, la potenciació de les qualitats humanes que s'hi reconeixen[11]. Tal servei salva (allibera) perquè té el seu origen en la voluntat d'estimar d'arrel divina, no en la voluntat de poder d'arrel humana[12]. Salva de les dependències que allunyen o enfosqueixen l'autèntica realitat humana: una realitat que és a imatge i semblança de la divinitat, salva d'allò que dificulta l'exercici i el gaudi de les

9 Vegeu José Ignacio González Faus. "Servir, per a una espiritualitat de la lluita per la justícia en els 'Cants del Servent' d'Isaïes". *Quaderns de Cristianisme i Justícia*, març 2000, n. 96. Barcelona: se'ns diu que només qui intenta servir ajuda a alliberar-se de l'esclavitud. Que la convivència i la llibertat que busquem només es verifiquen amb el pas de l'esclavitud al servei. I que d'aquest servei és d'on poden brollar l'amabilitat i la convivència que volem aconseguir fracassadament per altres camins.

10 "Els qui estimen la pròpia vida la perden, i els qui no l'estimen en aquest món la guarden per a la vida eterna. Si algú es vol fer servidor meu, que em segueixi, i s'estarà on jo m'estic. El Pare honorarà els qui es fan servidors meus".

11 La realitat que Jesús de Natzaret és i manifesta, una realitat de servei en pro de la vida humana en el sentit ampli i profund del terme.

12 José Ignacio González Faus. "Incoherències". *La Vanguardia*, 24 març 2014.

qualitats que hom té, salva de la injustícia; dit d'una altra manera, el servei és l'essència de l'acció de justícia. Servir i servei esdevé sinònim de "tenir cura-cuidar", "sol·licitud", "solidaritat": Lc 10,25ss. (el "bon samarità") és un exemple de servei, més enllà de l'ús de la terminologia, allò que l'autentifica és l'acció de cura vers l'altre: oferir-li allò que hom pot oferir per atendre la seva necessitat (i no solament no espera "agraïment"-recompensa, sinó que fins i tot cobreix necessitats materials immediates).

El servei com a valor. La forma

Deixo de banda l'accepció de *servei* en el sentit de dependència remunerada, o no, vers *altri*. Deixar de banda vol dir que la meva atenció es concentra vers el sentit del terme que, seguint l'itinerari bíblic apuntat més amunt, va adquirint un altre significat, agafa una deriva distinta amb significació pròpia. L'arrel d'aquest tipus de servei resideix, per una banda, en la constitució de la condició humana: som un "jo" encarnat en un "nosaltres"[13], ens realitzem en els altres; per altra banda, resideix en l'opció lliure de la persona per dur-lo a terme amb aquesta *forma*: es tracta de la transformació de la idea, la intenció, en acció. Vist així, la persona es dóna a conèixer en la qualitat del seu servei, en la capacitat de regenerar-lo en funció de la situació, en l'actitud davant la necessitat. Ja no es tracta d'una dependència obligada a la voluntat de domini d'*altri*: és una opció lliure, volguda, conscient, argumentada, renovada, de sol·licitud vers la necessitat d'*altri*[14]. Dietrich Bonhoffer diu: "*El primer servicio que uno debe a otro dentro de la comunidad consiste en escucharlo*"[15]. I la comunitat té un sentit ampli i restringit[16], i l'escolta té diversitat de rostres i és un "lloc" privilegiat per percebre la necessitat.

Descric el servei, i servir, com a acceptació lliure d'un estil que relega el propi interès i es concentra vers la necessitat de l'altre, essent aquest "altre" persona, institució, entorn..., sempre amb l'objectiu

13 Vegeu, entre d'altres, Pedro Laín Entralgo. 1991. *Cuerpo y alma*. Espasa Calpe. Madrid.

14 Per exemple, en termes generals, el servei de les ONG com a institucions i els seus membres.

15 Dietrich Bonhoffer. 2003. *Vida en comunidad*. Ed. Sígueme. Salamanca.

16 Així, l'article 29.1 de la Declaració universal dels drets humans diu: "Tota persona es deu a la comunitat que és l'única que li permet el lliure i ple desenvolupament de la personalitat", i se'n pot fer una lectura àmplia i restringida.

de millorar, alleujar, resoldre, tal necessitat rebaixant, si ve al cas, la tensió o el conflicte. Però no es tracta solament d'això, la seva importància és tal que la sol·licitud i la cura del servei esdevé la prioritat forjant la iniciativa del subjecte que serveix, que du a terme l'acció de servir: assumeix el risc que calgui, fa de la proximitat un recurs de confiança, assumint les conseqüències de la seva actitud, triant el millor camí per resoldre o afavorir. És un compromís vital: una disponibilitat amb les qualitats assenyalades, si més no. Demana coratge. Obertura i revisió dels propis plantejaments. *Simpatia*, en el sentit genuí del terme[17]. D'aquí que el servei és un recurs eficaç (necessari) per a la convivència perquè allò que la millora (que fa que la convivència sigui allò que ha de ser) no són les relacions de poder ni d'interès sinó de *servei*. L'autoritat s'ha d'exercir com un servei no com una oportunitat d'imposar o manipular la comunitat i els seus membres, no com un mitjà de poder. El servei és la desconstrucció del poder. Però no ens enganyem, les possibilitats del servei són i són reals, tangibles, amb novetats fins i tot imprevisibles, i ho són tant com les seves limitacions derivades, si més no, de les pròpies carències i de les carències tant situacionals, com estructurals.

El servei com a valor, sense entretenir-me gaire d'acotar el terme valor: entenent-lo com "allò" que hom prioritza i és capaç de donar sentit a la pròpia vida. El conjunt de valors defineixen la manera d'ésser, la identitat i la pertinença, tant de persones com d'institucions, cultures, territoris...; les actituds es defineixen en funció dels valors que hom té i du a terme a tots nivells (personal, professional, social). Tot té el seu valor, però, vist així, no tot valor repercuteix en benefici de; per exemple, l'acció egoista té un valor (potser el màxim) per a qui la du a terme però, probablement, no tindrà un plus de bé per a qui la rep. El servei i servir és un saber estar i saber fer arrelat en aquesta disposició-acceptació de la qual parlo més amunt. És un estil en revisió contínua que s'assumeix com a missió, com a propòsit i raó d'ésser engrescadora: destria què "interessa" en funció del *servei*. Hom s'identifica, es dóna a conèixer, en el servei.

L'educació com a servei per a servir

Educar és un procés lent, discret, és un compromís social que no pot oblidar la dimensió humana, ni la realitat i els valors socials del

17 Simpatia, del grec συν-πάθος: *sentir amb*. Es tracta d'un *sentir* que s'implica-identifica amb l'altre. Ésser amb l'altre; també es fa servir el terme *empatia*.

moment: ha de voler integrar l'educand en una perspectiva cultural àmplia, en diàleg amb l'actualitat, els seus sabers, les seves necessitats. Educar vol dir: ensenyar a pensar, a fer ús de la paraula pròpia i escoltar la paraula d'*altri*, ensenyar a conversar i a gaudir dels béns a l'abast; ensenyar a *comprendre* la legitimitat d'altres opcions que no són les pròpies; ensenyar a parlar, escoltar, pensar, mesurar, argumentar... Educar també vol dir aprendre a qüestionar les certeses reconvertint-les en probabilitats. L'educació és un sistema obert amb identitat pròpia que acull tantes identitats com a educands hi ha, hi pot haver. És un servei.

L'educació ensenya, mostra, posa a l'abast... tot un món que és el propi i resta per descobrir, desenvolupa capacitats i les potencia, obre expectatives, engresca en tot un món real però desconegut, encara. És una proposta de descoberta i construcció personal i social orientada al creixement personal, al bé comú: al bé de les persones al servei de les persones. Gairebé res, oi? Educar demana paciència, descobrir i exercitar la intel·ligència: de qui educa i de qui rep tal acció. Fer-ho amb disciplina i amb constància, amb rigor, amb honestedat personal i intel·lectual: amb competència. La intel·ligència ens permet *veure* que en el món i la vida hi convergeixen pluralitat i diversitat de *formes*. Això és el que, al meu entendre, ha de fer l'educació: mostrar aquesta pluralitat i diversitat tot descobrint les eines, els recursos, que hi ha per avaluar-les a fi de poder triar en funció del propi argumentari que hom es va construint, rectificant, renovant; sabent que tal tria i tal argumentari és canviant (és a dir, pot mantenir-se al llarg del temps, o no).

L'educació ha de preparar per a anar assolint *saviesa* humana[18] i, també, intel·lectual; cercar una rendibilitat moral i intel·lectual, cercar la grandesa humana continguda en cada persona (ni l'èxit, ni la fama, ni la publicitat... donen l'autèntica mesura de tal grandesa); l'educació fa les persones humils, autèntiques: qui educa i qui rep tal servei (ambdós reconeixen el molt que hi ha, el molt que els manca, el molt que poden, i cerquen escurçar tal distància)[19].

18 La saviesa com un saber què fer per fer el bé i ser feliç: com la integració lúcida de l'experiència en el dia a dia, com a crítica constructiva de la realitat.

19 "En la *paideia* grega, el ciutadà se situa en un procés de construcció integral conscient i creixent de la seva personalitat; aquest procés demana un referent que es mostri, es manifesti, amb una colla de virtuts morals i de conducta (noblesa de cos i d'esperit) com a proposta de ser imitat: la persona qui du a terme el mestratge. Aquest mestratge cerca un ideal de persona i de vida conscient. L'educació s'entén com una funció natural i universal de la comunitat humana que Grècia cultiva, amb elitisme, a fi d'assolir la noblesa de l'ànima (la noblesa moral); es tracta d'un saber fer en el qual

La motivació del servei demana formular-se i respondre preguntes com: Què?, Per què?, Per a què?, Per a qui? A fi, si més no, d'identificar necessitats, expectatives, valorar possibilitats... Demana un esforç intel·lectual, personal, que cal fer a fi de trobar el sentit que nodreix l'estil de servei. Ja es veu que es tracta d'un procés vital que, probablement, cal compartir perquè la solitud no sol ser una bona companyia. El món de l'educació necessita un marc teòric on es defineix, s'analitza, s'argumenta, es debat, el "motiu" concret. Però, en el cas del servei, si el "motiu" no es practica, no es fa efectiu, si el marc educatiu i l'educand no són testimonis vius d'allò que es vol transmetre, l'educació en el servei i el servir serà ben inútil, contradictòria. L'educació ha d'estar al servei del coneixement útil, sigui quin sigui el nivell educatiu en què es desenvolupi amb l'adequació adient segons tal nivell.

Tenir cura, col·laborar, acompanyar... Servir

El servei (qui serveix) es *preocupa* pel benestar: per la consciència de vida que es viu amablement, pel procés de millora que segueix tal vida amb expectatives de realitat. Actualment és una obvietat la relació entre condicions socials i benestar (una altra cosa és què es fa: si l'acció política i institucional fos una acció genuïna de servei, ¿podríem seguir afirmant que l'estat del benestar està seriosament en entredit?[20]). T*enir cura*[21] es refereix a "prestar un servei" i pressuposa precarietat, mancança de, necessitat d'atendre la interrupció del corrent de vitalitat que caracteritza el benestar: demana retrobar un bé (o un dret) compromès, o perdut. Per tant, pressuposa una situació de parcialitat en la qual s'implica el benestar total que tal mancança fa trontollar. Des de sempre, la intervenció humana al

s'implica el viure, no tant un saber com a coneixement eixut, es tracta d'un saber actiu integrat en el dia a dia. Això és la *paideia*: la formació, des de la infància, en la virtut (en la noblesa moral). Cal tenir present l'evolució històrica del seu significat que, sense desdir-se dels seus orígens, es mou entre el seguiment personalitzat (Sòcrates) i el grupal (l'Acadèmia)", extret de publicació pròpia. 2011. *La papallona. Autobiografia de la salut*. PAM, Barcelona.

20 L'Aula Salut Blanquerna, al llarg de les seves edicions, s'ha fet ressò d'aquests temes més o menys explícitament. Vegeu Aula Salut Blanquerna. 2005-2006/2013-2014: http://site.blanquerna.url.edu/aulasalut/

21 Més enllà de la referència a activitats quotidianes com rentar-se, vestir-se... Vegeu Bonafont i Castillo, Anna. *Tenir cura*. Lliçó inaugural del curs acadèmic 1998-99. Escola Universitària de Ciències de la Salut de la Universitat de Vic, 1998. http://repositori.uvic.cat/bitstream/handle/10854/1790/llicina_a1998-1999_bonafont_anna_tenir.pdf?sequence=1

servei del benestar es dóna en l'àmbit de qualsevol necessitat i n'és l'experiència, i el qüestionament, individual i comunitari, el que porta eficàcia al "gest *cuidador*".

Però hi ha més. A l'apartat anterior, feia un breu apunt entre educació-servei: l'actitud de servei ha de ser de qualitat, de qualitat humana en la gestió i posada en pràctica de les pròpies habilitats, per dir-ho en poques paraules, això demana, si més no, situar-se en un procés de construcció integral conscient i creixent de la pròpia personalitat que l'àmbit educatiu afavoreix i enriqueix.

La correlació entre tenir cura, col·laborar, cooperar, servir, va més enllà de l'àmbit semàntic, sense excloure'l: sobretot, es dóna en l'àmbit de l'acció, en l'acció d'acompanyar en el sentit dinàmic del terme. En l'àmbit de la pràctica, com ja s'ha dit més amunt. Pel que fa al discurs, podria dir que servir no té límits pel fet que les necessitats i la intervenció del servei sobrepassen la realitat immediata, però, quant a la pràctica, he de dir que sí que hi ha límits al servei: uns límits que tenen la seva raó d'ésser tant en les pròpies limitacions personals o socials com en els entrebancs (impossibilitats? recursos...) de tota mena, que hi són i que poden sorgir.

La mística del servei

Definir què és la mística és una gosadia, a part de ser complex. Una definició general diu: la mística és l'activitat espiritual que aspira a la unió de l'ésser amb la divinitat per diversitat de mitjans, cosa que li permet conèixer l'essència i l'existència de la realitat divina. La dificultat per expressar l'experiència de tal coneixement queda plasmada en l'anomenada literatura mística amb l'ús d'un llenguatge simbòlic: les imatges, la metàfora, són recursos literaris que volen expressar la vivència d'allò inexpressable. Les manifestacions místiques són diverses, es troben en els espais religiosos i filosòfics amb característiques comunes malgrat la diversitat: l'experiència mística es dóna en les religions monoteistes, a l'hinduisme, al budisme[22]. Però m'atreveixo a dir que l'experiència mística no pot ser patrimoni de ningú perquè tal experiència no es tria, sinó que es rep, i tal recepció és segons disposició de la divinitat. Encara puc anar més enllà: si Nadal ens "recorda" que la divinitat s'ha fet carn en nosal-

22 Vegeu Ramon Maria Nogués. 2014. "Cerebro, espiritualidades y neuroética", a Institut Borja de Bioètica. *bioètica$debat*, vol. 20, n. 72. Interessant article on es proposa certa classificació dels conceptes i actituds relacionats amb la paraula espiritualitat.

tres, tots som candidats a tal experiència, però: com podem arribar-hi? El servei pot ser una via. Pot ser-ho. És el que algun autor ha anomenat la "democratització" de la mística[23].

Així, doncs, la mística l'entenc com aquell espai de vida, amb maduresa espiritual, en el qual es fa experiència, amb més o menys intensitat, amb més o menys claredat, de la simbiosi entre la realitat immanent i la realitat transcendent. Un espai de vida on hom viu la humanitat amb perspectiva de traspassar els límits que la conformen: en fa experiència; on hom participa de l'espai de la divinitat, o millor dit, la realitat humana és il·luminada/transfigurada per la realitat divina: és la vivència intensa, excepcional, de tal participació. És una experiència que es viu i, quan les paraules la volen descriure, es percep el límit d'aquestes i l'excepcionalitat de l'esdeveniment, i ho fan amb un entramat d'imatges, metàfores, semblances... mai prou aconseguides perquè el llenguatge que s'empra és el propi, impossible fer-ho amb un altre, però la realitat de l'experiència el sobrepassa. Els anomenats autors místics així ens ho mostren en els seus escrits[24].

La mística constata la presència de la realitat transcendent, del Misteri, en el dia a dia. No demana ni exigeix res. Tal *presència* ja és prou eloqüent. Tal *presència* es viu, es vol transmetre i es troba en l'atzucac dels mateixos límits, en la dificultat d'expressar-ho, malgrat tot, hom n'és testimoni. És una experiència que no demana respostes sinó que constata que es viu o s'ha viscut[25]. Constata que la realitat és la que és, contradictòria, injusta, incomprensible, bona,

23 La frase "el segle XXI serà místic o no serà", s'atribueix a André Malraux en una conversa oral; la varietat "L'home religiós del demà serà un místic, una persona que ha experimentat quelcom, o no podrà seguir sent cristià... El cristià del demà serà místic o no serà cristià" s'atribueix a Karl Rahner. I Benet XVI a *Deus caritas est*, diu: "Hom no comença a ser cristià per una decisió ètica o una gran idea, sinó per l'encontre amb un esdeveniment, amb una Persona, que dóna un nou horitzó a la vida, i, amb això, una orientació decisiva". La fe cristiana sorgeix en l'experiència vital de tal encontre: el servei, tal com es planteja a l'article, pot ser una experiència vital de tal *encontre*.

24 Autors místics, per exemple, Ramon Llull (*Amic i Amat*), Sta. Teresa d'Àvila, St. Joan de la Creu..., les visions del profeta Ezequiel es poden considerar dins d'aquest àmbit. La contemplació de quelcom que ens impacta com a *bellesa* ens pot ajudar a comprendre un aspecte de què parlem quan parlem de "mística". Vegeu, per exemple, José Rodier. 2003. "¿Mistica o compromiso o mística y compromiso". *Selecciones de Teologia*, enero-marzo. Walter Redmond. "Lógica y mística: Progreso espiritual y progreso filosófico". *Diánoia* [onlline]. 2009, vol.54, n.62, pp. 73-90. ISSN 0185-2450. Dietrich Bonhoeffer. 2008. *Cartes des de la presó*. Pòrtic. Barcelona.

25 Interessant en el tema de la mística Jb 42,5,5 "...Jo només et coneixia d'oïda, però ara t'he vist amb els meus ulls...": després d'una experiència vital i un discerniment, no pas amable, Job "veu" qui és Jahvè.

amable, suggeridora..., però tal experiència no es verifica solament en la realitat, sinó en aquest punt de trobada entre la persona i el Misteri que se'l reconeix com a tal. Constata que el Misteri, la Presència, és real malgrat el desconeixement que se'n té o el refús del qual és objecte, malgrat que sigui incomprensible, malgrat tot el que hom vulgui afegir-hi. Tal experiència no és un fre a res, ni al progrés, ni al confort, ni al benestar, ni a la desconstrucció del discurs; és, potser, l'afirmació que cal (re)construir tot això precisament allà on no hi és, allà on és negat perquè la *presència* i la involucració de la divinitat en la realitat no encaixa en el consentiment d'una realitat injusta. És una experiència diversa perquè s'encarna en una realitat humana contextualitzada personalment i cultural, en un marc històric i social, en una mentalitat concreta que és la de la pròpia persona i el seu entorn. És una experiència que demana acció: l'acció de servir.

La mística és una experiència actuant tant si es tracta d'una experiència passiva[26] (des de la pròpia interioritat) com si és activa: servint. Servint, des de tal experiència, amb la disponibilitat i la cura per la necessitat que es planteja. Amb la lliure voluntat de voler fer de la pròpia vida una acció de servei perquè és en aquest servei on es descobreix i es viu la Presència de quelcom inexpressable però real, que atrau i es reconeix com a Misteri, Bellesa... que supera qualsevol límit humà, entenent, alhora, que ni l'experiència ni la Presència és quelcom estàtic[27]. Però és i es reconeix com a tal. És en aquest servei, en les motivacions que el provoquen, on la persona pot descobrir la *presència* d'una realitat transnatural, transcendent, que podem identificar genèricament com el Misteri[28].

Per anar acabant...

Com podem parlar, doncs, avui del servei? La pràctica és el seu discurs, i el progrés en tal pràctica una de les seves característiques, que convergeix en l'assoliment gradual d'una maduresa interior, personal, en la convivència. Una pràctica que, en principi, no entén

26 El terme "passiva" no es refereix a inacció sinó que entén que l'origen i el desenvolupament es dóna fonamentalment en la interioritat, l'acció que provoca té el seu espai vital en tal interioritat. L'"activa" sorgeix i es cou des de la interioritat revertint visiblement cap a l'exterior: és la visibilitat de l'acció del servei.

27 La qualitat de "dinamisme" en relació amb tal experiència evita, si més no, el segrest d'aquesta per qui la viu. No podia ser d'altra manera perquè estem parlant de quelcom que, malgrat tot, se'ns escapa.

28 "...vessaré el meu esperit sobre tothom...", (Joel 3,1ss).

de posicionaments religiosos o ideològics i sí que entén de mirar, veure i atendre la necessitat de l'altre, de l'entorn, com a dret no satisfet, o bé, com a mancança i, alhora, com a responsabilitat pròpia.

En el tema del servei, tal com el plantejo, hi ha un aspecte a tenir en compte: el que s'anomena la realització personal. No es tracta d'això. El servei no cerca tal realització: no es busca a si mateix. Cerca satisfer o acompanyar la necessitat d'*altri*, sigui persona o situació, individual o col·lectiva, del caire que sigui, sotmesa a una avaluació objectiva d'aquesta: és, doncs, una acció discernitiva que fuig de l'individualisme de qui la du a terme. El servei no es mira a si mateix, sinó que sempre cerca fora del subjecte (de qui serveix) què falta, què cal, què està manllevat, què... i per què és així: cerca la causalitat per a evitar, resoldre, alleujar. La seva finalitat és d'acompanyar, alleujar, resoldre, satisfer, millorar, prevenir...

El servei és una forma de diàleg entre qui necessita i qui pot resoldre o acompanyar tal necessitat. Si el diàleg es construeix des d'una consciència d'humanitat d'igual a igual, tenim una antropologia del servei que podem desenvolupar teòricament a partir de les pinzellades donades a la primera part de l'article. Però si, a aquesta antropologia del servei, hi descobrim-reconeixem la dimensió de la relació amb la realitat transcendent, la intimitat amb ella i la reciprocitat en la "conversa", llavors ens endinsem en allò que he anomenat la "mística del servei" a la segona part de l'article: la fusió entre la necessitat humana i la Presència, i és qui serveix l'agent humà que col·labora en el retorn a l'harmonia originària (creacional).

No puc passar per l'alt el reclam de la pregunta que motiva l'article: Què determina el servei? D'aquest tipus de servei. Seguint el fil de l'article, el servei el determina el *pathos* humà, la capacitat per *sentir* i respondre a tal requeriment amb actitud efectiva de disposició, ajuda, acompanyament. Però val a dir que si aquest món fos "el país de les meravelles", si el conreu humà d'aquest fos d'acord amb l'esperit i el criteri dels relats bíblics de la Creació, llavors, potser li hauríem de treure a la mística del servei l'aspecte de retornar a la realitat els béns sostrets com a acció de col·laboració responsable en la tasca primigènia del benestar. I, llavors, la mística del servei podria viure's com a acció contemplativa. Però tal contemplació, tal com és la realitat, exigeix una acció de reciprocitat de dins-a fora, de fora-a dins: una transformació de la realitat vers el bé[29].

29 No entraré ara i aquí en la complexitat de respondre la pregunta: i el bé, què és? Ho deixo a la resposta senzilla i popular "d'allò que és bo", sabent que tal resposta enceta altres preguntes i qüestions.

Torno a la pregunta: Què determina el servei?: la injustícia[30] (per dir-ho en una sola paraula), la negació dels drets fonamentals de la persona com a subjecte individual i col·lectiu, juntament amb la capacitat-possibilitat humana per pal·liar-la, juntament a "...alimentar i provocar una consciència col·lectiva de canvis substancials... amb una construcció critica que serveixi d'alternativa real... que tingui en compte tota la humanitat..."[31] en el sentit exposat; viscut amb decisió, lucidesa, serenitat i complaença. Si més no. Tal servei és un deure perquè hi ha un munt de persones i situacions en les quals els drets són negats, són invisibles: la visibilitat correspon a les conseqüències de tal negació.

Rosa M. Boixareu
Síndica de Greuges de la Universitat Ramon Llull
rosabv@blanquerna.edu

[Article aprovat per a la seva publicació el febrer de 2015]

30 Per exemple, vegeu Caritas Europa. 2014. *El Informe Sombra 2013 sobre la aplicación de la Estrategia Europa 2020.* http://www.caritas-europa.org. (Comissió Europea. Bruselas 5.03.2014. *Comunicación de la Comisión al Parlamento Europeo, al Consejo, al Comité Económico y Social Europeo y al Comité de las Regiones. Balance de la Estrategia Europa 2020 para un crecimiento inteligente, sostenible e integrador*: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/europe2020stocktaking_es.pdf). El primer informe vol ser un reforç del de la Comissió Europea.

31 Ignacio Ellacuría. Discurs pronunciat a Barcelona, novembre 1989. [en línia] http://www.google.cat/#q=ignacio+ellacuria+servir. Per completar, José Sols. 2014. "Les raons d'Ellacuria". *Quaderns Cristianisme i Justícia*, n. 191. http://issuu.com/cristianismeijusticia/docs/ct191 [en línia].